

Dad

2017

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés, köszöntő	3.
2.	A település bemutatása	4.
	Általános településképi, településkarakter	5.
3.	Örökségünk: a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők	9.
4.	Eltérő karakterű területek lehatárolása:	15.
	Tájhasználat, tájszerkezet, tájtörténet, tájkarakter bemutatása	15.
	Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával	18.
	<i>Településképi szempontból meghatározó területek I. A történeti falu</i>	19.
	Javaslatok a történeti faluban való építkezésre	22.
	<i>Településképi szempontból meghatározó területek II.</i>	
	<i>Átalakuló lakóterületek</i>	24.
	Javaslatok az átalakuló lakóterületen való építkezésre	27.
	<i>Településképi szempontból meghatározó területek III.</i>	
	<i>Szőlőhegy</i>	29.
	Javaslatok a szőlőhegyben való építkezésre	30.
	<i>Településképi szempontból meghatározó területek IV.</i>	
	<i>Természetvédelmi, tájképvédelmi oltalom alatt álló külterületek</i>	31.
	<i>Átalakuló területek V. Gazdasági jellegű külterületi beépítések</i>	32.
	<i>Átalakuló területek VI. Egyéb, beépítésre nem szánt külterületek</i>	33.
5.	A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások: közterületek településképi útmutatója	34.
6.	Jó példák bemutatása: épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása,	35.
7.	Jó példák bemutatása: Kortárs épületek, felújítások Dad területéről	36.
	Más, Dad arculatába is illeszkedő kortárs épületek, felújítások	37.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve készítésében közreműködött:

Szűcs Attiláné polgármester

Baranya Szabolcs mb. főépítész

Pengő Julianna okl. építészmérnök

Tóth András okl. építészmérnök

1.

Bevezetés, köszöntő

„Csak figyelek, érzékelem, hogy vagyok, hogy vagyok valahol, és ez már nem jelent otthonosságot. Lenni, otthon lenni természetes állapot: aki otthon van, nem gondol rá, hogy van valahol.”

/GreCsó Krisztián/

A településsel foglalkozó szakemberek már megközelítőleg 100 éve vallják, hogy a település életjelenségeket mutató dolog.

„Minden település valamikor létrejön, „megszületik”, aztán növekedni kezd, stagnál, esetleg elhal vagy megújul, növekszik, működéséhez a környezetből energiát és anyagokat használ fel, ezek átalakításával saját fogyasztására és piacra szánt termékeket állít elő, közben hulladékokat bocsát ki, kapcsolatba kerül más településekkel, és köztük – különösen az ellátás terén - bizonyos munkamegosztás alakul ki. A benne élő emberek helyi társadalmat alkotnak, miközben a település saját történelemmel, kultúrával és hagyományokkal rendelkezik - vagyis sajátosan komplex életjelenségeket produkál. Eközben a település műszaki létesítmények meghatározott rendszere, de nem csak az, hanem élő organizmus is. Ezt az organizmust fenn kell tartani, és a kor követelményeinek megfelelően fejleszteni is kell.”

Éppen ezért fontos minden település számára, hogy saját forrásainak hasznosítási lehetőségeit felismerje, saját fejlődési útját megtalálja. Ez a saját arc jelenti a település önazonos és önálló életben maradását.

A kézikönyv ehhez kíván segítséget nyújtani: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével, és útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni. Ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik.

Ezért ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Dad, 2017.

**Szűcs Attiláné
polgármester**

2.

A település bemutatása

Dad község az ország legkisebb megyéjében, Komárom-Esztergom megyében, a Vértes hegység észak-nyugati részén fekszik, 171-245 m tengerszint feletti magasságban. Felszínén a szél és a víz aprózó munkája nyomán, valamint feltöltődés folyamán kavicslerakódás történt. Ezt a kavicsot használták fel a vasútépítéskor (Kövecses). Talaja sokféle, legtöbb a barna erdőtalaj. Napsütésben és napenergiában hazánk közepesen ellátott vidéke. A csapadék éves mennyisége 550-600 mm. Területe vízben szegény, csak 5 említésre méltó vízfolyás van.

A falu ősidők óta lakott település. A megye területén először az azalok alapítottak államot. Kb. 2000 éve, a Dunántúl elfoglalásakor a rómaiak már fejlett kultúrárt találtak. A kelta és római műveltségre épült Pannóniában megjelentek Attila hun király harcosai. A hunok után gótok, szarmaták, avarok, majd szláv népek telepedtek meg itt. A magyarok kezére 896 és 900 között került a terület, amikor Árpád fejedelem átkelt a Vértes hegység láncon. A megye déli részén, így a falu területén is Szabolcs honfoglaló vezér leszármazottai, vagyis a Csák nemzetség szerzett magának birtokokat. A falu nevét a Földrajzi nevek és kifejezések etimológiai szótára így magyarázza: „Talán puszta személynévből keletkezett magyar névadással: Taddeus, Taden, Tádé, Tad, Dad.” Első okleveles említése: 1230: Dod, a színhagyomány szerint a falu ekkor a Sinai-hegyen volt. A község 1238-ban a győri püspökséghez tartozott, oda adózott. 1438-ig királyi birtok volt, majd Gesztes várához tartozott, később pedig a nándorfehérvári bán tulajdonát képezte.

1529-ben a törökök teljesen elpusztították, de lakói később visszajöttek, és a „Kisdad” területén telepedtek le, ami később a falu magját képezte. 1573-ig a dadi nemesek a várpalotai várhoz tartoztak. 1640 táján teljesen elnéptelenedett, ezért 1643-ban gróf Csáky László, a gesztesi vár ura az elhagyott faluba református jobbágyokat hozott, és a használaton kívüli katolikus templomot is nekik adta. (Ez a templom 1333-ban már állt; az 1718-ban történt nagy tűzvész alatt égett le.) A török uralom alól 1683-ban, a párkányi győztes csata nyomán szabadult fel Dad. A birtokosoknak köszönhetően 1699-re már népes község lett. Az 1707-es összeírás szerint Dad a Rákóczi által elfoglalt területekhez tartozott. A szatmári béke (1711) után a lakosság száma igen megcsappant. Nagy veszteséget jelentett a már említett 1718-as tűzvész, amikor „a község többül leégett”. A tűz során az épületek, a templom, vele együtt a község „jegyzőkönyvei és irományai” is elpusztultak. A lakosok 1735-ben helyrehozták a katolikus templomot. A falu újraéledése 1747-48-ban kezdődött. Újra települtek a katolikusok. Gróf Eszterházy József visszaadta templomukat, a reformátusoknak pedig telket, építőanyagot adományozott a templomépítéshez, kántoruknak és papjuknak pedig földet juttatott. Így mindkét felekezet szabadon gyakorolhatta hitét, és megszűntek a vallási viták.

Erre az időre esik a faluban több fontos építkezés, amely Fellner Jakab, a kor híres barokk építész nevéhez fűződik, többek között két kőhíd, a sörház, a dadi Esterházy uradalom épületei, valamint a katolikus templom újjáépítése.

1756-ban és 1762-ben 2 nemesi családdal gazdagodott a falu: Mohos Pál és Horváth Mihály kapott nemesi adománylevelet.

A XIX. században több nagy természeti csapás sújtotta a községet. 1819-ben és 1823-ban földrengés okozott komoly károkat. 1860-ban egy tűzvész a község jelentős részét

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

elpusztította, a kolerajárvány pedig 400 halottat követelt. 1873-ban a Fő utca északkeleti része égett le teljesen, ahol a tehetősebb gazdák laktak.

1863-ban Dittrich Mór elvégezte a falu pontosan felmérését, melyről 1866-os keltezéssel térkép is készült. Ez nagyon értékes adatokat tartalmaz a birtokviszonyokat és akkori beépítést illetően. Az anyag a tájházban tekinthető meg.

A millennium megünneplésének emlékét a mai napig őrzi a falu felső végén álló gyönyörű hársfa, mely az Árpád nevet kapta, és köré parkot alakítottak ki. Él még az ugyanekkor telepített fákból néhány a kultúrház parkjában, az Erzsébet-kertben.

1901-1902-ben került sor a Pápa-Bánhida vasútvonal építési munkálataira, melynek építéséhez, és a faluban húzódó közutak építéséhez is dadi kavicsot használtak. Napjainkban már nincs termelés a kavicsbányában, de a kitermelt anyag helyét nem töltötték fel. (Kövecses)

1936-ban épült a faluban a községháza és a jegyzőlak. (Az 50-es években a községházából egészségház lett, a községháza pedig a jegyzőlakba költözött.) 1938-ban Csekovszky Árpád villamosmérnök tervei és vezetése alapján megtörtént a falu villamosítása.

Általános településkép, településkarakter

A Vértes és a Kisalföld között, a Bársonyosnak nevezett dombság lankái között található Dad alapvetően nőtt jellegű település. Fő utcája az Árpád-kori helyen, keletelt módon épített katolikus templom körül orsó alakban kiszélesedik, körülöleli a szent helyet. A településközponti funkciók is ide csoportosulnak, a Fő utcán áll a plébánia, az iskola, a községháza, a jegyzői lak, és a barokk korban épített református templom és parókia is.

A Fő utcából ágaznak ki a szomszédos településekre vezető utak, Bokod, Császár, Kömlőd és Kocs irányába. A történeti térképek és a helytörténeti írások tanúsága szerint Fő utca mellett korán, talán előtte épült be tőle déli irányban, a mai Dózsa György utca mentén a halmazos szerkezetű Kisdad.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

Szintén már az első katonai felmérésen felismerhető észak felől a Fő utcával párhuzamos mai Táncsics utca.

A falutól keletre ma is művelt szőlőhegy –az Alsóhegy - található, melynek néhány, vélhetően XX. század eleji kis prэшáza még őrzi a történeti formát.

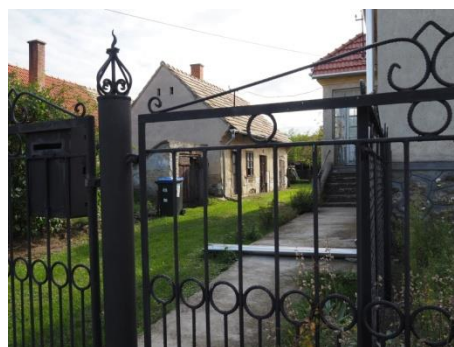
Tagolja a települést a Kocsra vezető út mentén a már a XIX. században is művelt, mára felhagyott kavicsbánya, a Kövecses.

Szintén a Kocsra vezető út mentén, a vasúttól északra, közvetlenül a falu határában létesült a tsz major, melyben ma is mezőgazdasági tevékenység folyik.

A régi Esterházy uradalom területét és a kastélyt is „benőtte” a falu, a XX. század elején épült kastély is, mint családi ház, többé – kevésbé beilleszkedett az utca rendjébe.

A Fő utca mentén tipikus falusias telekosztás figyelhető meg, hosszú, gazdálkodásra alkalmas porták sorakoznak egymás mellett, egyenletes ritmusban. A terület épületállománya ma már vegyes, de még sok helyen fellelhető a hagyományos beépítés: elől az utcára merőleges nyeregtetővel fedett lakóház állt, mellette nyárikonyha vagy pince, hátrább, a lakóház mögött a gazdasági épületek – ólak, istállók, terménytárolók, kocsiszínek. Utóbbiak akkor is fennmaradtak, ha később - a '60-as években - a lakóházat elbontották vagy átépítették.

A XX. században a Szabadság, a Jókai, a Badacsony, a Sport és a Béke utca beépítésével jöttek létre újabb, tervezett lakóterületek. Itt a telkek már kisebbek, az utcák keskenyebbek, de a vízelvezetés és a telkek előtti zöldfelület számára elegendő hely marad.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

Beépül a Kisdadtól déli irányban a Császár felé vezető Dózsa György utca is, jellegzetes '60-as – '70-es évekbeli épületekkel.

A közművek és műtárgyak között jellegzetesek a köztéri kutak, leginkább kétféle nyomós közkifolyó.

A település zöldfelületei rendezettek, mind a község, mind a lakók gondot fordítanak az utcákon és a kertekben megjelenő növényzet ápolására.

Meghatározó a falu egyes részein a két kis vízfolyás a Petőfi utcával párhuzamos Ivó ér, illetve a vasúttal párhuzamos Dadi vízfolyás megjelenése is.

Ezekon kívül a településképet leginkább a trafók, a fa és beton villanyoszlopok, a rajtuk futó elektromos és távközlési vezetékek befolyásolják.

Az utcaképhez tartoznak továbbá a tetőn vagy a homlokzaton megjelenő, igen előnytelen parabola antennák, szerelt kémények és klímaberendezések is.

A gazdálkodás ma is jellemző a településre, így, különösen a beépített terület szélén az ólak, istállók, színek és takarmánytárolók is szerepet játszanak a településképben, éppúgy, mint a Kocs felé vezető út mentén elhelyezkedő mezőgazdasági major.

3.

Örökségünk:

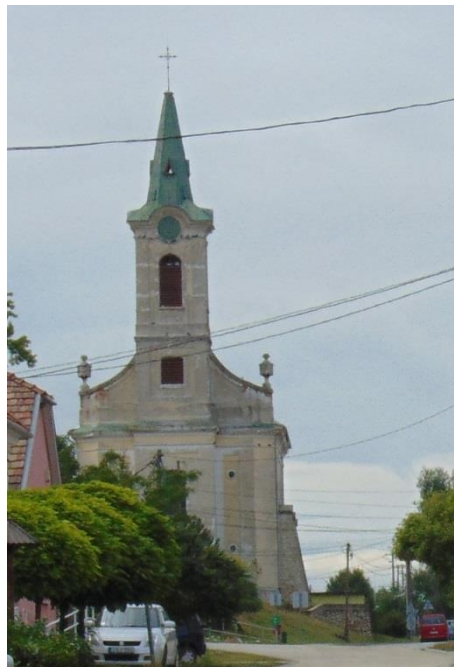
a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

Műemlékek:

Római katolikus templom (Szent István király) 2589

Fő utca 1. (hrs. 1.)

Késő barokk, szabadon álló, egyhajós, egyenes szentélyzáródású, keleti homlokzati tornyos templom, a szentély felett kontyolt nyeregtetővel, a szentély dél-keleti oldalához épült sekrestyével. Hajóját mindkét oldalon kő támpillérek támasztják. A hajó és a szentély csehsüveg boltozatú, a hajó bejárati oldalán karzattal. Berendezése jellemzően késő barokk, 18. század vége. Orgona: 1908 (Rieger-orgonagyár). A templom mai formáját 1779–1783-ban nyerte el, az újjáépítést Fellner Jakab kezdte meg. Sajnos, befejezni már nem tudta; ez a munka utódjára, Grossmann Józsefekre várt.

Római katolikus plébániaház (2592)

Fő u. 43. (hrs.: 25)

Utcavonaltól beljebb, fésűs beépítésben álló, L alaprajzú, földszintes, csonkakontyolt nyeregtetős barokk épület, melyhez bal felől kerítésfal csatlakozik, gyalogkapuval és kocsibejáróval. Udvari homlokzatai előtt mellvédes, pilléres, részben beüvegezett tornác. Belső terei, két boltozott helyiség kivételével, síkmennyezetesek. Építtette 1762–1764-ban gróf Esterházy Miklós, építész: Fellner Jakab. A 20. században átalakítva.

Sörház (Általános iskola és Falumúzeum) (2591)

Fő u. 25. (hrs.: 228/1)

Utcavonalon álló, L alaprajzú, földszintes, alápincézett, csonkakontyolt nyeregtetős barokk épület. Udvari homlokzatán mellvédes, félköríves nyílású, újabban beüvegezett tornác. Építtette az Esterházy család serfőzőnek. A tervező mester nem ismert; Fellner 1747 októberében vette át az építést. Az Esterházy számadás könyvek és a Révhelyi-hagyaték szerint: "a sörház befödésére téglákkal" kapott megbízást „Jacob kőműves pallér”; tehát az épület boltozatait és tetőzetét már ő készítette. Elkészülte után a sörház funkciójának megfelelően működött.

Az 1800-as években is Eszterházy-birtok volt, de a földek művelésére fogadott gazdák bérelhették. Erre utal a református egyház anyakönyveinek bejegyzése. Az akkor Fő u. 14. sz. alatt jegyzett épületben lakó zsellérek gyermekeinek keresztelése folyamatosan nyomon követhető 1873-tól.

Vendégfogadóként is működhetett: Dad helységneveinek úrbéri összeírásában (1839) bérlőként „Czéhner Jakab kortsmáros” szerepel. Földhivatali dokumentumok szerint 1896. július 25-től Maller László és Giczei Erzsébet tulajdona lett. 1904. március 23-i bejegyzés szerint árverésen az épületet a dadi református egyház vette meg 6860 korona vételárért. Ezt követően történt egy nagyobb méretű átalakítás, mely „három helység, kettő szoba, és fafödém elkészítésére” vonatkozik. Ezt Tevez Márton kecskédi kőműves mester végezte. Akkor történt a jelenlegi tornaterem kialakítása (sokáig tanteremként szolgált), a tornaterem sarkán lévő bejárat építése, a padlásfeljáró áthelyezése. Az épület utca felőli többi része a tanító rendelkezésére állt: ő lakta családjával. (Ref. egyház jegyzőkönyvei alapján.) A telekkönyvi adatok szerint az iskola 1950-ben állami tulajdonba került, 1969-ben nyilvánították műemlékké. Az utolsó jelentősebb felújítást 1984-ben végezték, amikor elnyerte jelenlegi formáját.

Református templom (2590)

Fő u. 28. (hrsz.: 301)

1748-ban, feltehetően Fellner Jakab tervei szerint épült. 1786-ban a templomhajót meghosszabbították és ekkor készült órapárkányos tornya is. Mai formáját az 1895-ös második átalakításnál érte el Mikus Nándor komáromi építész munkája nyomán, ekkor falait megmagasították és új fedélszék készült.

Az utcavonaltól beljebb, körbekerített telken, a lelkészlak mögött, szabadon álló, egyhajós, téglalap alaprajzú, déli homlokzati tornyos templom, északi záródása felé kontyolt nyeregtetővel, a hajó keleti oldalához csatlakozó előcsarnokkal. Az északi hajófalán befalazott római sírkő látható. Síkmennyezetes hajó, U alakban faszerkezetű karzat. Berendezés: szószék és karzat, 18. század vége; úrasztala, 1885; keresztelőmedence, 1888. Orgona: 1893 (Angster József).

Lakóház (Tájház) (10948)

Dózsa u. 20. (hrsz.: 246, 247, 248)

Fésűs beépítésben álló, előkertes, téglalap alaprajzú, földszintes, udvari homlokzata felé kontyolt nyeregtetős, utcai homlokzata felől deszkaoromzatos lakóház. Szoba – konyha – konyha – szoba elrendezésű. Belső terei pórfödémesek, a konyhában szabadkémény. Épült a 19. század végén.

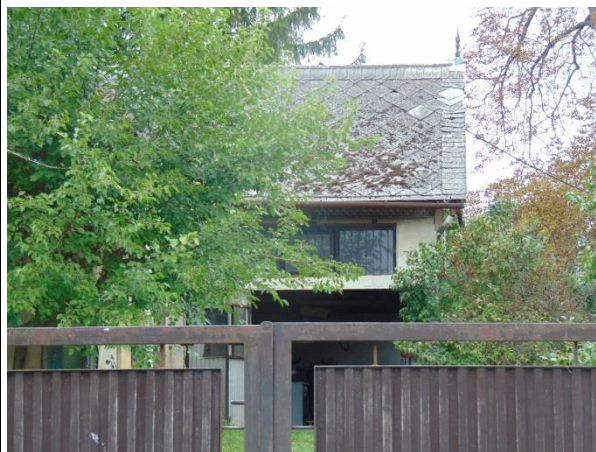

Helyi építészeti értékvédelem

Fellner Jakab tervei alapján 1773-ban épült **boltozott kőhíd** Dad és Kecskéd között.

Badacsony utca, volt kastély

A kastélyhoz hatalmas park és gazdaság is tartozott. Szépen gondozott virágágyások, lugasok, tenispálya, saját vízvezeték és áramfejlesztő, tejház és gyümölcsös szolgálta a lakók kényelmét. Sajnos a II. világháború után nem volt pénz a kastély tatarozására; pedig óvoda, vagy klubkönyvtár céljára kiválóan megfelelt volna. A területet az 1980-es években felparcellázták, családi házak épültek rajta. A kastély jelenleg magántulajdonban lévő családi ház.

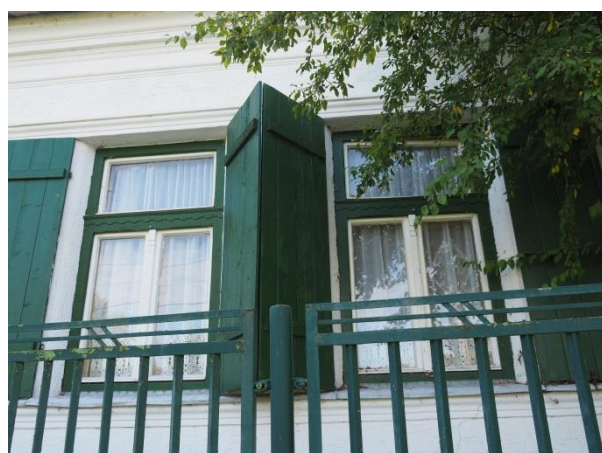
Fő utca 28. Református parókia

Klasszicista jellegű, L alakú, tornácos épület, udvarában áll a műemlék református templom.

Fő utca 81.

XIX. század végi rangos népi lakóház

Petőfi u. 12.

lakóház és nyári konyha

Petőfi u. 32.

Oromzatos, tornácos népi lakóház

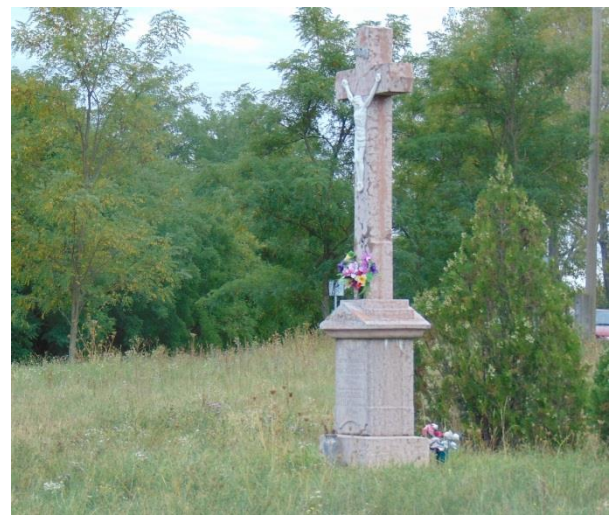
ONCSA ház

József Attila Kultúrház

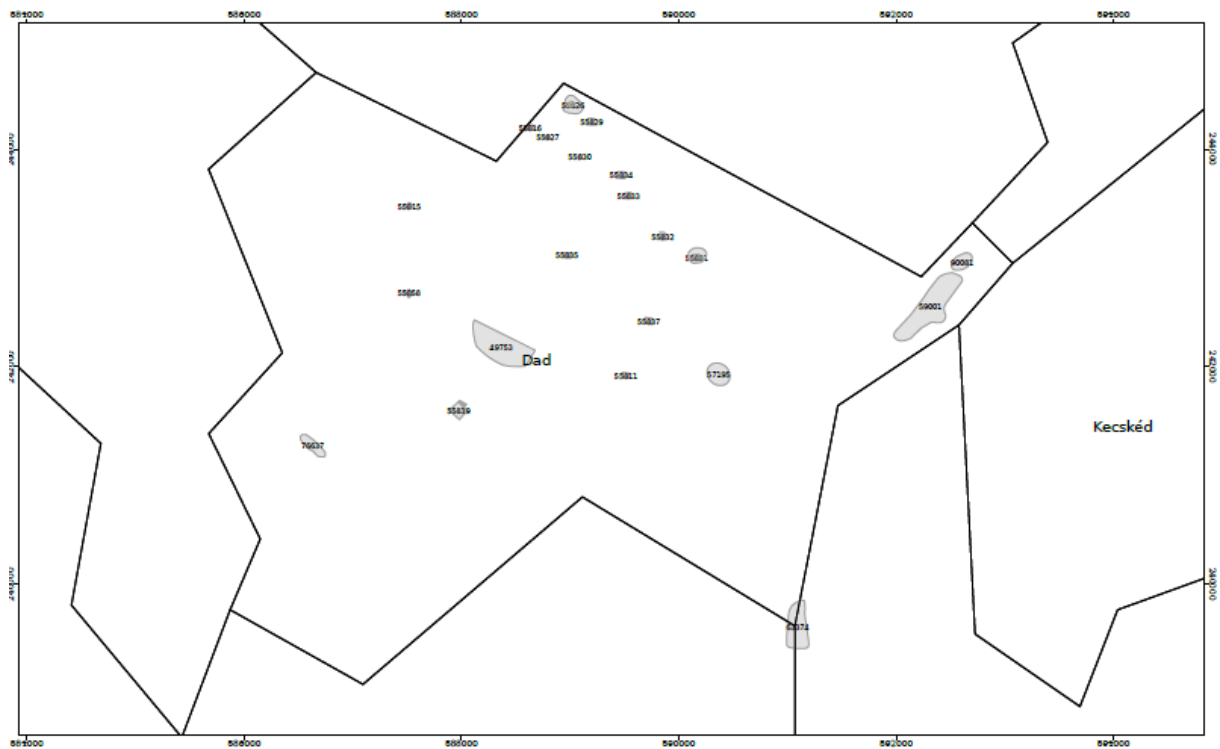

Útmenti kereszt a Császárra vezető úton

Régészet

A település közigazgatási területén a régészeti kutatások, valamint az adattári adatok vizsgálata alapján 22 db azonosított régészeti lelőhelyről van adatunk, melyek mind szerepelnek a KÖH közhiteles nyilvántartásában is. Ezek elhelyezkedése alapján elmondható, hogy Dad területén szinte bárhol számítani lehet régészeti lelet előkerülésére.

4.

Eltérő karakterű területek lehatárolása

Tájhasználat, tájszerkezet, tájtörténet, tájkarakter bemutatása

Az eltérő karakterű településrészek lehatárolásához és a tájtörténet, tájkarakter bemutatásához a katonai kataszteri térképeket vettük alapul, hiszen ezeken a történelmi térképeken jól nyomon követhető a településszerkezet kialakulás és fejlődése, valamint a tájhasználat, tájszerkezete alakulása.

Első Katonai Felmérés (1763-1787)

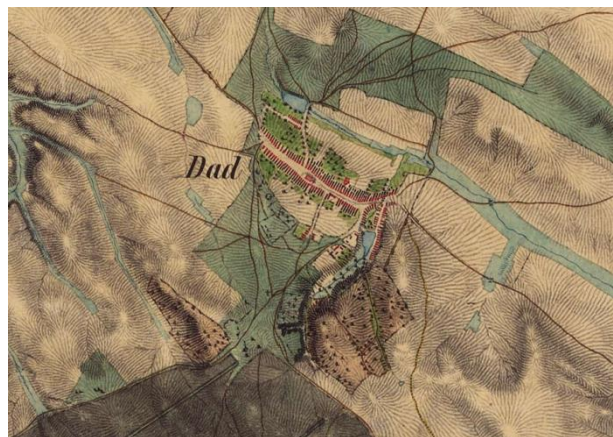
Az első katonai felmérés térképein jól látható a táj domborzata, a településről pókhálószerűen szétfutó mezőgazdasági utak rendszere, a településtől dél-nyugatra, Császár irányában fekvő szőlőterületek és erdők.

Dad ekkor még gyakorlatilag egyutcás település, a Fő utcából csak néhány háznyi hosszon ágazik ki három mellékutca. A központban a katolikus templom áll, körülötte kiszélesedik a Fő utca. Érdekes a házak elrendezése, vegyesen található az utcára merőleges és vele párhuzamos gerincű épületek.

Szintén szembetűnőek a településen átfolyó kis erek, a Dadi vízfolyás és az Ivó ér.

Második Katonai Felmérés (1806-1869)

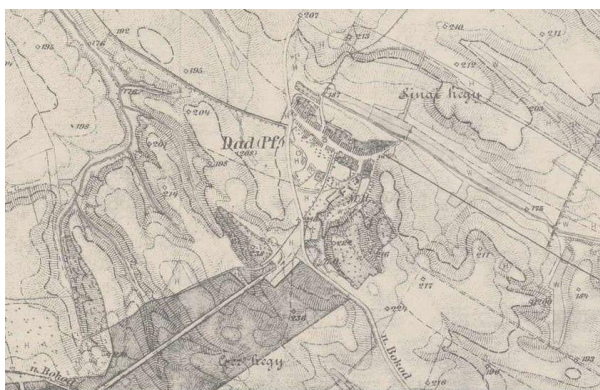
A két felmérés között eltel 100 évben a település és a táj képe megváltozott, a szőlőterületek növekedtek, a lakott, beépített területet pedig szántók, rétek és vízfolyások övezik. A szomszédos települések és szántók felé vezető utak rendszere továbbra is sűrű. A nyugat – kelet irányú Dadi vízfolyást a falun kívül mocsaras rétek kísérik.

A település utcahálózata is fejlődésnek indult. Jól látható például a mai Táncsics, Kossuth és Petőfi. utca, valamint a Kisdad házai. A Fő utca már nem csak a templom körül, hanem végig széles, és valamennyi ház az utcára merőleges gerincű. A telkeket kiterjedt kertek, gyümölcsösök övezik. Az előzőnél jóval részletesebb belterületi felmérésen már felismerhető többek között a református templom, a sörház és az Esterházy uradalom épületegyüttese, és felfedezhetjük a falu két temetőjét is.

Harmadik Katonai Felmérés (1869-1887)

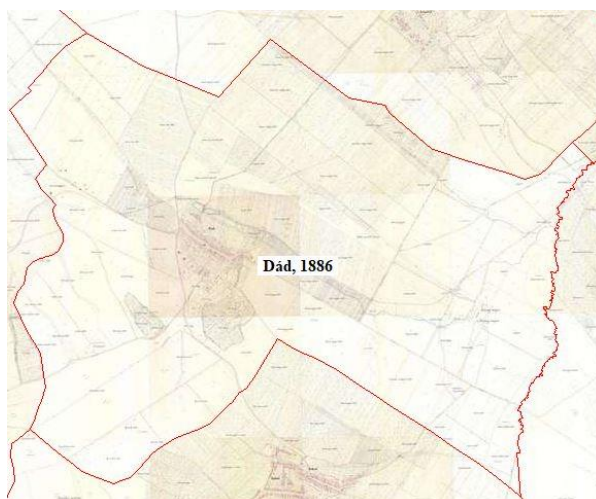
A nem sokkal később készült III. katonai térképen legjelentősebb változás a szomszédos települések felé vezető úthálózat letisztulása. Az utakat egyre több helyen kísérik fasorok.

Kataszteri térkép 1886-ból

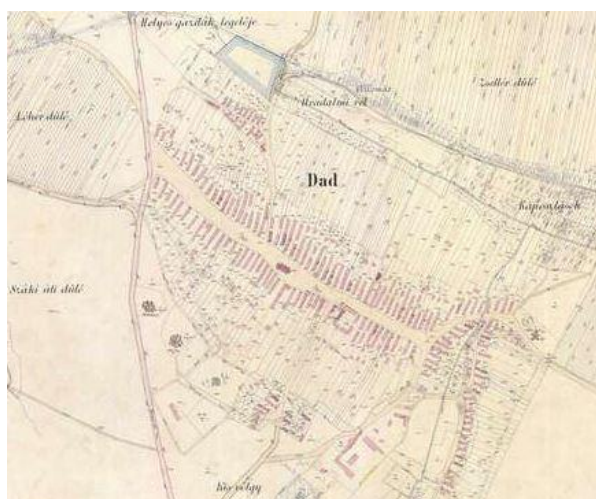
Ezen a nagy precizitással és alaposággal megrajzolt 1886-os térképen jól látható a korabeli tájhasználat és épületállomány.

Látható, hogy a falu határában jelen van mind az Esterházy uradalomhoz tartozó nagytáblás művelés, mind a kis nadrágszíj-parcellák. Jól azonosíthatóak a szőlőterületek, ahol már néhány prэшáz is látható. Szintén apró kertek jelennek meg a falutól északra, a mederbe szorított vízfolyás mentén, (Káposztások)

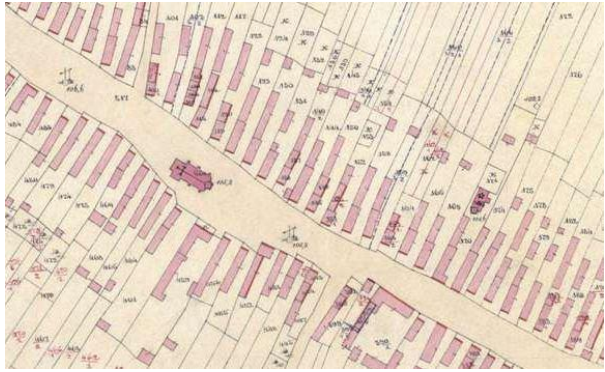
Megtaláljuk a falu temetőit, és a kastély díszkertje is és az uradalom épületei felismerhetők. Látszik, hogy a Fő utca házához hosszú, nagy, gazdálkodásra alkalmas telkek tartoznak. A telkeken a lakóházak mögött, folytatva sorakoznak a melléképületek, gazdasági épületek, istállók.

Felfedezhetjük az utcák találkozásánál kialakult kis teresedéseket is.

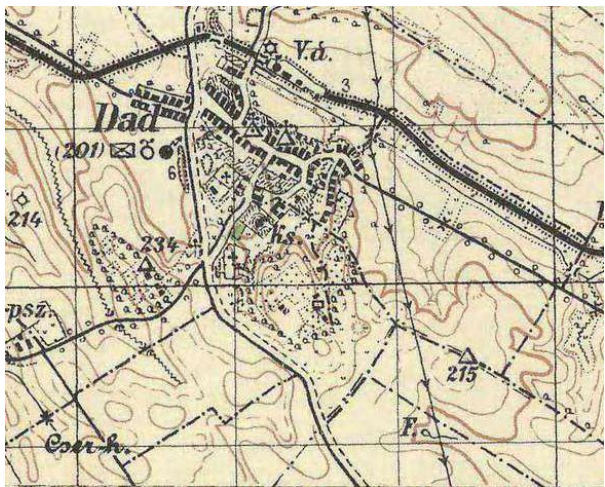

A falu központjában jól látszanak a templomok, a sörház, a plébánia. A Fő utcán két kút is található.

Katonai felmérés 1941

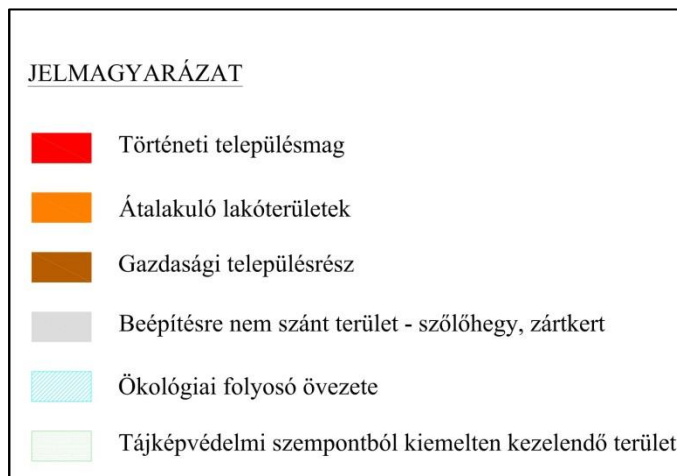
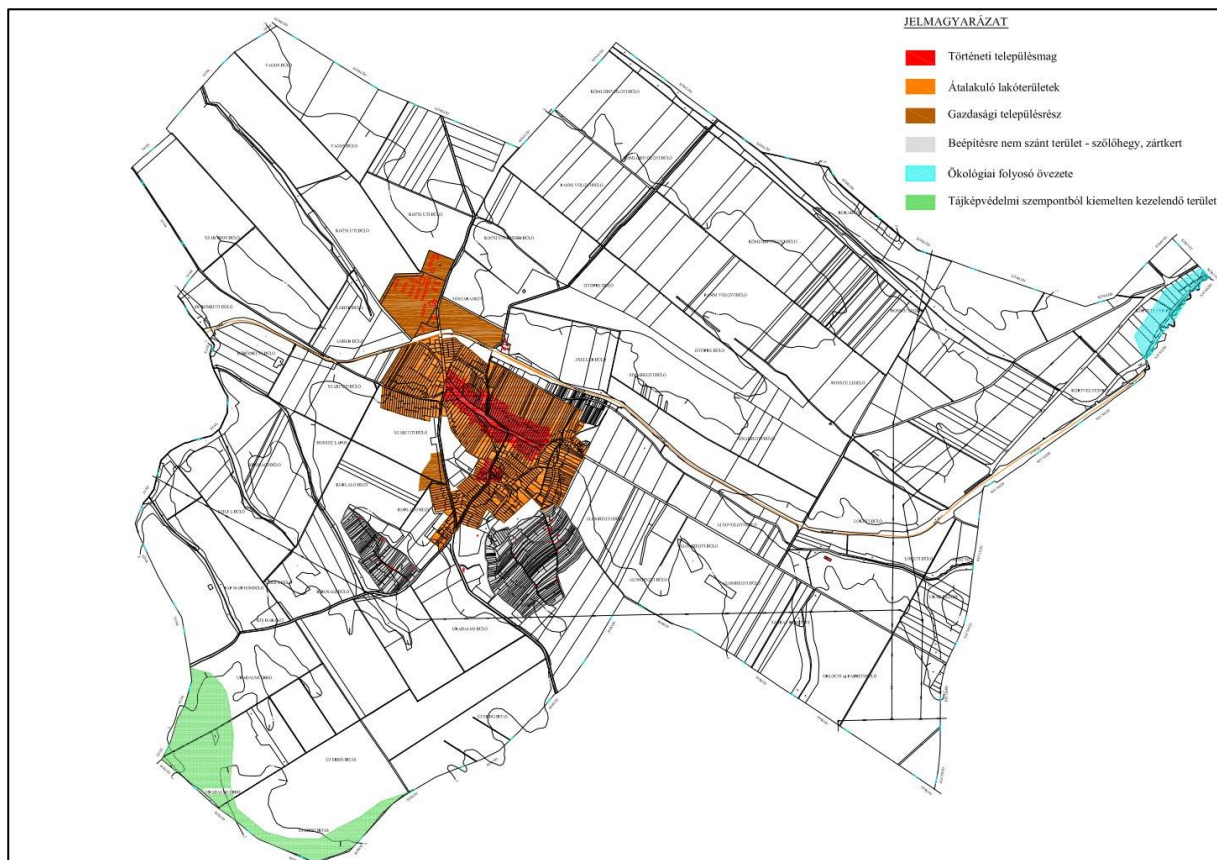
Ez a térkép kevésbé részletes ugyan, de látjuk, hogy elkezdett kiépülni a Szabadság utca, elkészült a vasút, és jelölik az utak kiépítettségét, a mellettük telepített fasorokat, sőt az elektromos vezetékek helyét is.

Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

A települést viszonylag egységes szerkezet jellemzi, a falusias belterület mellett szőlők, zártkertek, és mezőgazdasági jellegű külterületi beépítések különíthetők el. A község közigazgatási területének nagy része mezőgazdasági művelés alatt áll, és csak két kis terület tartozik az ökológiai folyosó illetve a tájképvédelmi terület övezetébe.

A fentiek alapján Dad területén 6 eltérő karakterű terület különíthető el. A beépített területen jellemzően kettő, a telekstruktúra és építészeti jelleg szerint elhatárolható terület, a külterületeken pedig az egyéb, beépítésre nem szánt külterületeken kívül három eltérő karakterű táj / tájrészlet különböztethető meg.

Településképi szempontból meghatározó területek

I.

A történeti falu

Településképi szempontból meghatározó területek – A történeti falu

A településrész összességében rendezett képet mutat, mely elsősorban az utak minőségének, megfelelő szélességének és zöldsávok, fasorok gondozottságának köszönhető.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

A terület épületállománya ma már vegyes, de ezen a településrészen lehetők fel az országos védelem alatt álló műemlékeken kívül is olyan egyedi, karakteres épületek és utcaképet meghatározó együttesek, melyeket helyi értékvédelemre érdemesek.

Az épületek fésűsen, az oldalhatáron állnak, kicsi előkert megtartásával épültek, magastetősek, cserép vagy pala fedésűek. Bejáratuk az oldalkertből vagy a hátsó kertből nyílik. Az utcára két ablak tekint, régi parasztházakon néhány kivételtől eltekintve két keskeny ablakot találunk. A házak vakoltak, és nagyrészt világos „földszíneket” használnak: sárgákat, barnákat, illetve fehéret.

A rangosabb épületek – parókia, községháza, - az utcával párhuzamosan állnak, nyeregtetővel fedettek.

Az épületek műszaki állapota változó, de sok közülük példaértékűen felújított, karbantartott. Szép részleteket fedezhetünk fel rajtuk, téglából fűrészfogasan rakott párkányokat, míves kéményeket, tornácoszlopokat, régi ajtókat.

Az elbontott régi házak helyén a XX. század közepétől készült lakóházak szintén előkerttel néznek az utcára, nyeregtető vagy sátortető fedi őket. A fedés anyaga cserép vagy eternitpala. Szintén két – ez esetben háromosztású – ablakkal néznek az utcára.

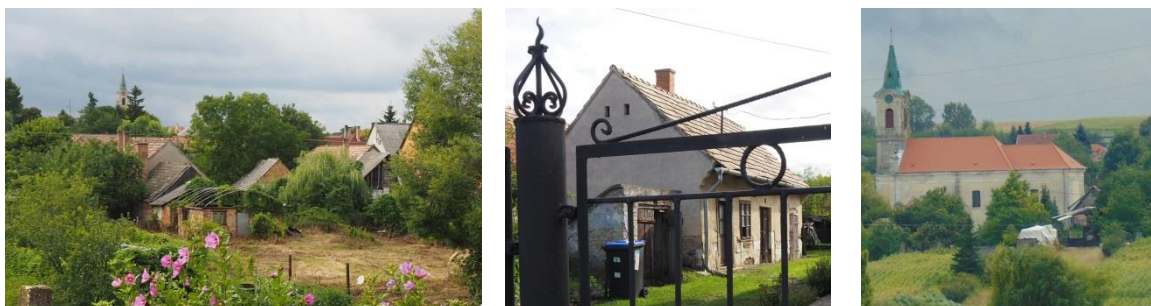

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

A kerítések jellemzően áttört, átlátható, fejmagasságnál nem magasabb építmények, fa vagy fém anyagúak, mely utóbbinak különböző megjelenési formái a dróthálótól az egyszerűbb, zártszelvényekből hegesztett, esetenként díszített elemeken át a kovácsoltvasig terjednek. A kerítésoszlopok leggyakrabban kőből vagy téglából falazottak. Kerítésként vagy csupán az úttesttől elválasztó elemként a gondozott – nyírt sövény is előfordul.

A melléképületeket – állattartó és takarmánytároló épületek, garázs, esetleg kamra, műhely vagy nyári konyha – nagyrészt a lakóház mögött helyezik el, és kialakításuk is tükrözi az alárendelt funkciót. A gazdálkodás ma is jellemző a településre, így a nyári konyhákon kívül, különösen a beépített terület szélén az ólak, istállók, színek és takarmánytárolók is szerepet játszanak a településképből.

A közművek közül legfontosabb a domborzat miatt a megfelelő csapadékvíz-elvezetés, erre füves vagy burkolt árkok kerültek kiépítésre.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

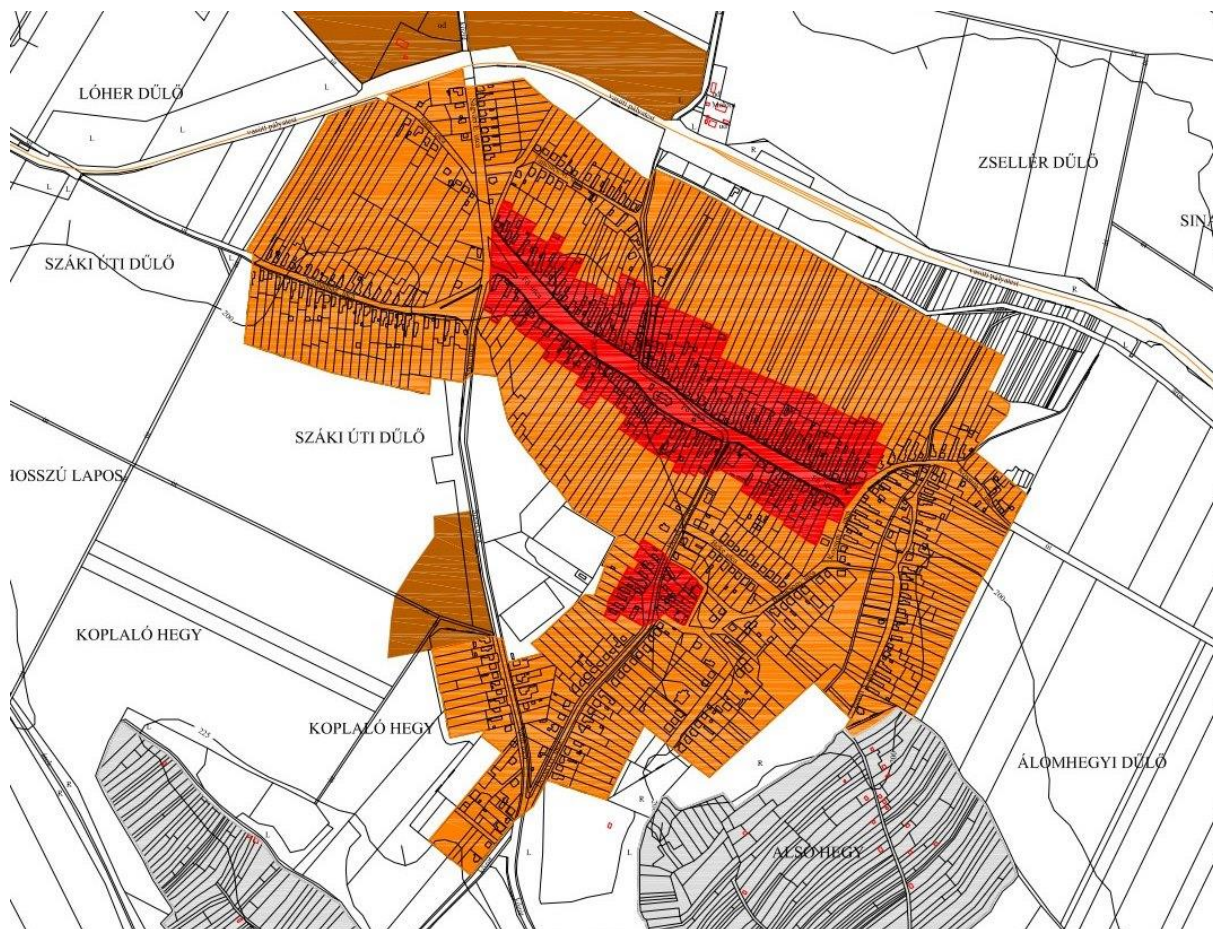
Jó példák felújított épületek anyaghasználatára

Településképi szempontból meghatározó területek

II.

Átalakuló lakóterületek

Településképi szempontból meghatározó területek - Átalakuló lakóterületek

A történeti falu mellett is vannak a községnek korábban kialakult, már a II. katonai felmérésen is szereplő utcái, melyek azonban kevésbé őrzik az eredeti karaktert, mint a Fő utca, ezért a később, a XX. században kialakult településrészekkel együtt alkotnak egy településképi egységet. Ezekben az utcákban ma már többségében a XX. század második felében épült házak állnak, bár akad közöttük a népi építészet jegyeit viselő, szépen karbantartott, akár helyi építészeti értékvédelemre érdemes ingatlan is.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

A keskeny úttestet a telkektől kellő méretű zöldsáv választja el, melyben néhol járda, és ahol szükséges a csapadékvíz elvezetése, ott füves vagy burkolt árok található. A növényzet vegyes, az utcai fasorban gyümölcsfa és örökzöld egyaránt előfordul.

Ezeken a területeken a '60-as évek jellegzetes, sátoztetős vagy manzárdtetős, zömmel cseréppel, esetleg palával, újabban bitumenes zindellyel fedett „kockaházai” dominálnak. A régebbi házak színes vakolatarchitektúrával, osztott fa ablakokkal rendelkeznek.

A zömmel egyenes vonalvezetésű utcákban egyforma szélességű telkeket alakítottak ki, meghatározva ezzel az utca ritmusát.

Az épületek ezen a területen is oldalhatáron állnak, kis előkerttel, bejáratuk az oldalkertből vagy hátról nyílik. A beépítés egységes megjelenése ennek (is) köszönhető, nyugodt ritmusa a hagyományos falusi beépítéshez hasonlóan harmóniát sugároz.

Jó néhány „kockaház” szépen karbantartva, kellemesen felújítva, arányait megtartva szolgálja a tulajdonosait.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

A kerítések jórészt fém vagy fa anyagú, esetleg beton elemes, alacsony lábazzal rendelkező, átlátható építmények, a kerítés mellé esetenként sövény is kerül.

A melléképületek a lakóházak mögött, akár azzal egybeépülve helyezkednek el, az utcaképből így kevésbé játszanak szerepet. Néhány helyen még megépült és fennmaradt a hagyományos, a lakóházzal ellentétes telekhatáron lévő nyárikonyha is.

Jellemző közmű a fa vagy beton villanyoszlop, melyen a hírközlés légvezetékei is helyet kaptak. A parabolaantennák is sok háztetőn láthatók. Újabb zavaró közmű-elem a felújított házakon a nem kellő körültekintéssel elhelyezett klímaberendezés

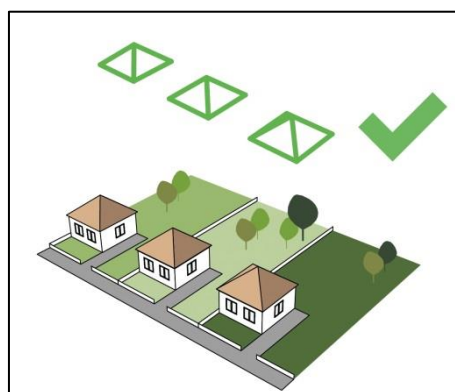

A kertek nagy része még haszonkert, sok gyümölcsfával, fólíásátorral. A lakók a kertek mellett az utcai zöldfelületeket is igyekeznek karban tartani, itt a fű felületeken kívül javarészt hagyományos „falusi” virágok, fasorként pedig örökzöldek és gyümölcsfák találhatóak.

Javaslatok '60-as években kialakult lakóterületen való építkezésre

A területen viszonylag új épületállomány található, és kevés üres telek. Mind a felújítás, átépítés és bővítés, esetén az alábbi szempontokat érdemes figyelembe venni:

- Tartsuk meg az utcában, szomszédságban jellemző, eredeti tetőformát;
- Tartsuk meg az oszlopos tornácokat, és az eredeti ablakméreteket;
- Kerüljük a tetőtér beépítését;
- A tetőt lehetőleg cseréppel fedjük, esetleg betoncsereppel vagy természetes palával;
- Válasszunk világos földszíneket (*fehér, okkersárga, vajszín, drapp, esetleg szürke*) a vakolatnak;
- Alkalmazkodjunk a terephez, ;
- Tartsuk meg az előkerteket;
- Tartsuk meg a hagyományos, alacsony lábazatos, áttört kerítéseket.

Dad község ezen részein bátran használhatjuk a megújuló energiákat, a napelem-rendszerek – akár a tetőn, akár önállóan telepítve – jól beilleszthetők a településképebe.

Dad Község Településképi Arculati Kézikönyve

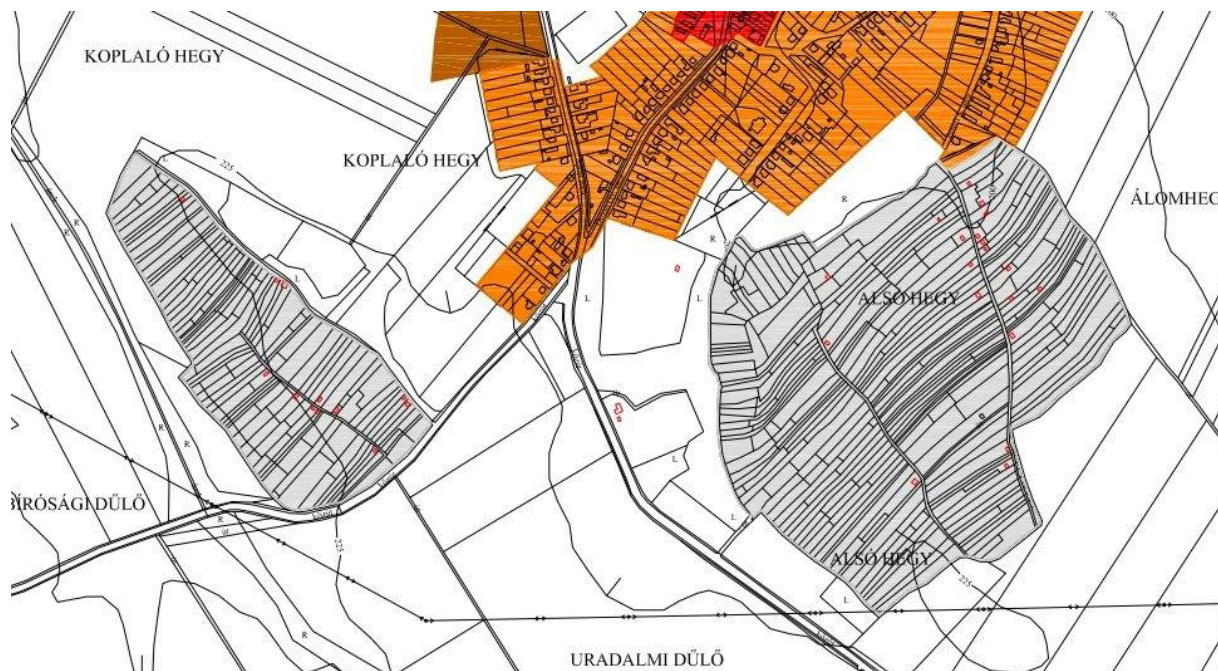
A nemrég készült felújítások, karbantartások között anyag- és színhasználat, valamint részletképzés tekintetében is akad néhány jó példa, de bátran alkalmazhatók a történeti falu területén jellemző anyagok és színek.

Átalakuló területek

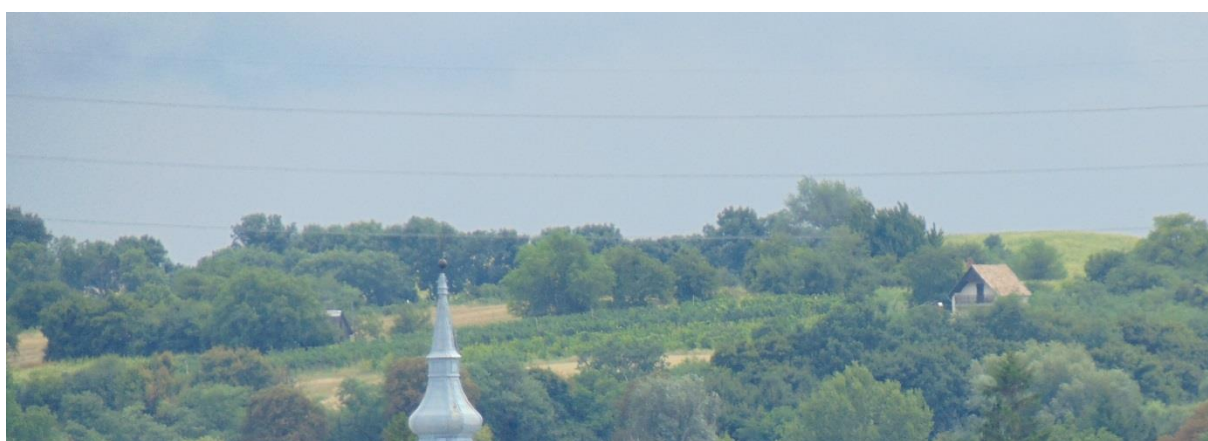
III.

Szőlők

Átalakuló területek - Szőlők

A szőlőterületek szinte a faluval egy időben jöhetnek létre, már az első katonai felmérésen is láthatók. Észak felől Dadra érkezve a falu háztetői felett a szőlőhegy (Alsóhegy) lejtői látszanak, a kertek és az épületek megjelenése jelentősen befolyásolja a település képét.

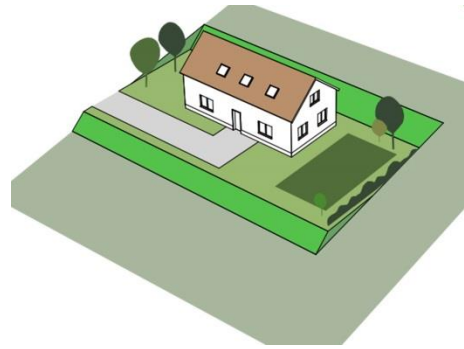

A szőlőhegyen meglévő épületek jelentős része őrzi még a hagyományos préház formát: a dűlőúttal párhuzamos gerincű, a terep felett egy szintes házikók bejárata a hosszoldalon középen nyílik. Két oldalt szimmetrikusan helyezkednek el az ablakok, melyeket sok esetben zsalu egészít ki.

Javaslatok a szőlőkben való építkezésre

Ha itt építkezünk, akkor a legfontosabb szempontok:

- **a terephez való alkalmazkodás** – hogy minél kevesebb földmunkát végezzünk, és az épület legmagasabb pontja is maradjon a környező táj sziluettjén belül;
- **egyszerű tömeg- és tetőforma** kialakítása
- a tájba illő, **hagyományos anyagok használata** az épület külső felületein és a kerti utak, lépcsők építéséhez:
  - kő, téglá, világos (fehér, drapp, vajszínű, stb.) vakolat,
  - fa nyílászárók,
  - hagyományos cserép, esetleg fémlemez vagy természetes pala fedés

Településképi szempontból meghatározó területek

V.

Gazdasági jellegű külterületi beépítések

A telkek mérete és a beépítés módja az üzemi funkcióhoz igazodik, és ez igaz az épületek arányaira, részleteire és anyaghasználatára is.

Az épületek megjelenése a tájban – bár nem feltétlenül előnyös – megfelelő építészeti formálás és rendezettség mellett elfogadható.

Kerülendő azonban az erős színek használata. Az üzemi területek világítását alacsony intenzitással és időbeni korlátozással javasolt kialakítani a fényszennyezés elkerülése érdekében.

Az épületek létesítésének fő szempontjai:

- Egyszerű tömegformálás
- Lehetőleg egyszintes kialakítás
- Kerülendő az erős színek használata

Átalakuló területek

VI.

Egyéb, beépítésre nem szánt külterületek

A külterületekre vonatkozó általános szabályok betartása mellett a megjelenő épületek kialakításának fő szempontjai:

- Terephez való illeszkedés
- Lehetőleg egyszintes kialakítás
- Egyszerű tömegformálás
- Természetes, természetes anyagok és színek használata

5.

**A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások
közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közkertek,
sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések**

Jó példák Dadon

Jó példák más településekről

6.

Jó példák bemutatása:

építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása,

7.

Jó példák bemutatása:

Kortárs épületek, felújítások, példa értékűen fenntartott épületek Dad területéről

Más, Dad arculatába is illeszkedő kortárs épületek, felújítások

